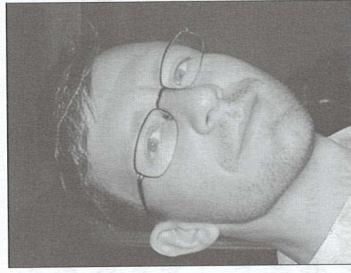

svedectvo o ustavičnom živieni cyrilo-metodskej tradície. Tvorcovia ju vnímajú aj v úzkej zviazanosti s vlastným bolestným osudom, pretože museli opustiť rodnú vlasť, hoci významne participovali na jej národnom a kultúrnom rozvoji v medzivojnových rokoch.

Ako sme už naznačili, s dávnovekou cyrilo-metodskou tradíciou ako „*dedičstvom otcov*“ bol ideovo spätý aj „*mag slovenského slova*“ Rudolf Dilong. Potvrzuje to nielen básnikovo zastúpenie v spomínanej antológii *Zdravica sv. Cyrila a Metodovi*, ale i neveršovaná, v próze napísaná dráma *Gorazd* (1963). Ide vôbec o prvú hru o najznámejšom žiakovi a spolupracovníkovi našich vierozvestov. Premiérovo ju našťudoval režisér Ferdinand Hoffmann v Slovenskom kultúrnom spolku v Buenos Aires (1963). Doma na Slovensku sa tak stalo až v roku 1993 – na prvom ročníku Gorazdovho Močenka. Tieto inscenácie preverili účinnosť Dilongovho dramatického obrazu dvoma spôsobmi, osobitým či vlastným čítaním predlohy. V roku 1994 vydalo Združenie divadelných ochotníkov Slovenska v Martine hru *Gorazd* knižne.

Na cyrilo-metodské „*dedičstvo otcov*“ nadväzovali vlastnou tvorbou aj ďalší exiloví básnici, spisovatelia, esejisti, historici a publicisti, vyzdvihujúci kriticizujúcu a kultúrne dielo vierozvestov a dnešných spolupatrónov Európy (J. Dragoš-Alžbetinčan, M. S. Ďurica, F. J. Fuga, M. Lacko, F. Litva, J. Okál, C. Ondruš, A. Pauliny, J. M. Rydlo, Š. Senčík, M. Šprinc, Š. Vragaš, J. Tomko a iní). Už zosnulý esejista a publicista Imrich Kružliak tému širšie rozvinul v knihe *Cyrilo-metodský kult u Slovákov. Dlhá cesta k slovenskej cirkevnej provincii* (2003). Samostatnú zmienku si zaslúži aj básnik Gorazd Zvonický, ktorý „*dedičstvo otcov*“ vytrvalo dvíhal, upevňoval a bránil, pretože kresťania na Slovensku žijú „*na aréne*“ bojovného ateizmu, ohrozujúceho cirkev a vieru. Tvorcove charakteristiky nepriateľskej strany zo zbierky veršov *Obolus* (1985) sa zahraničnému čitateľovi zdali výstižné, úderné, domácejmu slovenskému recipientovi zasa bombastické...

Peter Mráz

Po stopách (auto)mýtu Jána Hollého

Predpokladom vzniku autorského mýtu je autoštylizácia (MIKULA 1997, s. 49 – 56). Tento proces sa nevyhol ani slovenskému básnikovi Jánovi Hollému (1785 – 1849). Dobová spoločnosť od neho očakávala, že bude nielen autorom textov, ale stane sa spisovateľom, bude hrať svoju úlohu podľa istých konvencionalizovaných pravidiel (k tomu bližšie BARBORÍK 2018). Hollý rolu spisovateľa hral rád, dokonca sa prostredníctvom svojej tvorby súvekým očakávaniam nielen prispôsobil verbálne („*Maluj ma, ako sa malujú básnici!*“), odevom (prostý odev duchovného) alebo spoločenským postavením (odmietol povýšenie v rámci cirkevnej hierarchie), lež svojou tvorbou začal sám určovať, čo sa od spisovateľa očakáva, ako má spisovateľ pracovať (má tvoriť nikým nerušený v lone prírody), ako sa má správať (ako otec prijíma svoje dieťa a poučá ich) a čo má po sebe zanechať (nie súbor textov, ale premyslene komponované dielo). Hollý budil dojem, že len porovnaním s antickými básnikmi si vytváral konkurenciu, ktorá v danom okamihu v slovenskej literatúre absentovala, ale nie je to celkom pravda. Hollému minimálne v prvých dvoch desaťročiach jeho tvorby (od roku 1805) protiváhu v role spisovateľa predstavoval Bohuslav Tablic (o jeho tvorbe RIŠKOVÁ 2019), ale to dehonestoval na konci štyridsiatych rokov 19. storočia Jozef Miloslav Hurban, ktorý o Tablicovej počii v článku *Slovensko a jeho život literárny* napísal, že tento autor síce má v svojich barokových i rokokových veršoch záblesky „*vznešenejších svetov*“, mnohé jeho básne „*sú aj obecnosti zrozumiteľné*“, viaceré sa podobajú „*muškám svätotajnským*“, ale napriek tomu „*o Tablicovi ako o básnikovi vo vyššom zmysle sa nedá pravda, veľa hovorí; nebola to úloha ani jeho veku, ani jeho génia*“ (HURBAN 1972, s. 146). To by azda ešte nebola škoda, dalo by sa to vnímať ako relevantnú kritiku, ak by Hurban k tomu nedodal aj osobný rozmer, odsúdenie, podľa ktorého bol Tablic po Michalovi Inštitutorisovi Mošovskom (mimoohodom, aj tento jeho súd je nespravodlivý) „*druhý najznámejší slovenský skrbec*. On tiež na-

zbieral zo slovenských mozolov peňazí a kapitálu a svojmu opustenému národu nezanechal, neobetoval ničoho. Áno, Tablicove penize prešli na Maďarov a maďarónov, v rukách ktorých sa obrátili na vražedný meč tých samých myšlienok, ktorými chcel nebohyť kriesiť slovenský národ“ (HURBAN 1972, s. 147). Tablic sa týmto aktom J. M. Hurbana stal pre nasledujúce generácie odpísaným, jediným spisovateľom prvej polovice 19. storočia hodným toho mena sa stal Ján Hollý. A pritom Hollý túto Hurbanovu „pomoc“ vôbec nepotreboval. Pomohol si aj sám, a to hneď dvojako: svojou hodnotovo významnou poéziou (samozrejme, nie ako celkom, skôr jej časťami, najmä *Selankami*) a prispôbením obrazov svojich básní tomu, čo od neho očakávalo dobové publikum (príroda, bard tvoriaci v jej lone, pracovité včielky, pastier starajúci sa o stádo).

Korene romantického vyzdvihovania Jána Hollého ako spisovateľa, otca národa a duchovnej autority Slovákov pritom siahajú už do polovice tridsiatych rokov 19. storočia. Základy im položil Ludovít Štúr v selanke *Jaromír a Květoň* (1835):

„Sotva že háj zeleným ošatí se na vesnu paloubím,
sotvaže ohlasovat se kukačky započne kukání,
on již v Mljiči sedá, v létě též a na podzim opouští
jen tehdáž, kdy javor se rmoutí svým nade listem.
V těchto milých počasích nejradše do háje zachází,
když hasnou řeřavě ranni a blankytu záře,
pak kdy za půlkou své několik sah již drahy slunce.
Veždy si pod pažďí, jda do háje, papíry ponáší
a knihy, jichžto bychom my pasáci za léta nepřešli.
V houštině jak doubí se vidí, utají se v jednom
ustupu, rozkládá si potom knihy a čte a píše.“

(podľa FORDINÁLOVÁ 2007, s. 237 – 238)

Eva Fordinálová v spojitosti so Štúrovým úsilím „vylepšiť“ obraz Hollého pripomína nielen prvé použitie označenia *Otec* pre Jána Hollého, ale aj podnutie mu ním dovtedy minimálne využívaných atribútov rodiaceho sa romantického národného naratívu. Štúr v selanke *Jaromír a Květoň* spája s Hollým aj pieseň *Nitra, milá Nitra*, známu z Kollárových *Národných spievaniek*,¹ ktorá

¹ Pieseň *Nitra, milá Nitra* spomedzi bernolákovčinou písucích básnikov poznal zrejme len Vojtech Šimko, ktorý k rukopisnému odpisu jej textu v rokoch 1804 – 1809 pripísal

na Štúra „magicky pôsobila“: „V Hollého eposoch celkove, a teda aj v Svatoplukovi, má Nitra až prevapujúco malé zastúpenie; v jeho poézii dominuje *Devín*. Štúr akoby absenciu Nitry – významného veľkomoravského centra – chcel v svojej selanke odstrániť. *Vstáva ju do textu s cieľom spojiť Nitru s eposom Svatopluk v myslení čitateľa.* (...) Tento Štúrov zámer možno podnietilo roku 1835 *vydanie druhého zväzku Národných spievaniek, kde je medzi zberateľmi piesní uvedený aj Ján Hollý.* (...) *No impulzom mohol byť aj vzrastajúci maďarizačný nápor a v jeho rámci ideologický zápas o Nitru ako slovenské mesto, ktorý viedol napokon aj J. M. Hurbana začiatkom štyridsiatych rokov na myšlienku použiť jej meno ako názov almanachu romantickej generácie.* (...) *Ludovít Štúr teda pripisuje Hollému impulzy, ktoré sa v jeho tvorbe nenachádzajú, ale rezonujú v Štúrovej poézii z obdobia priprav almanachu *Plody*“ (FORDINÁLOVÁ 2015, s. 27 – 30).*

Vajanský vysvetľuje obraz básnika tvoriaceho pod dubom v háji Mlíc v selanke *Jaromír a Květoň* ako vplyv idealizácie na Štúrovo videnie: „Konečne zápal Štúrov dá sa vysvetliť. On videl milovaného a obdivovaného muža medzi stromami utešeného hája. Slnko sálalo svetlom a teplom, objal jas žirne polia madunické, vzduch vibroval krištáľovými vlnami – a tam v tuhom tieni, pod košatým dubiskom, pri šume listového mora, pri švehole vtáctva, chladom a vôňou obliaty sedel náš vajdelota, šedivú hlavu pozdvihoval, veľké jasné oko upriamené do diaľky, do šíriny bezkonečnej, v nej rástli jeho postavy, blyskali zbrane a kúdolil sa bojovný prach nad slovenskými vojskami!“ (VAJANSKÝ 1990, s. 53).

Ak sa aj Štúr skutočne ukryl do kríkov v háji Mlíc, aby Hollého svojim pohybom nevyrušil a mohol ho nepozorovane obdivovať pri tvorivom akte, ob-raz ním načrtnutý je „reálny“ len v texte básne, ktorú na základe tohto zážitku vytvoril. Vajanský v životopise Jána Hollého naznačil, že Štúr túto básňou zachytenú príhodu často spomínal ako pravdivú, aby sám pridal k Štúrovmu obrazu aj ďalšie „vylepšenia“, najmä presvedčenie, že „pre slovenské duše zostane Hollý v tomto položení typickou postavou, v Mlči pod košatým dubom, okružný krásami prírody. Čas zametie ostatné stopy jeho pozemského všedného života, no obraz básniaceho starca bude večne spojený so spomienkou na veľtca slovenského“ (VAJANSKÝ 1990, s. 53).

Mlíc, miesto, v ktorom „slavská teba aj rozpálí Ulmka a prudším / Ke spe-
vu zažne duchem“, ako sa píše v texte Hollého ódy *Na Jozefa Ščasného* (HOL-

jednu strofu. Táto verzia piesne *Nitra, milá Nitra* sa však nezhoduje s verziou, ktorú uverejnil Kollár v *Národných spievankách* (bližšie LEPÁČEK 2005).

vysúvaním Hollého poézie z rámca poetiky klasicizmu. Ak dnes vidíme Hollého štylizáciu ako romantizujúcu, je to preto, že máme skúsenosť s romantizmom. Francisci-Rimavský si mohol dovoliť pokúšať Hollého, lebo videl v jeho štylizácii priestor na prienik romantického videnia. Hollý však nechcel, aby sa do obehu dostali iné artefakty ako umelecké (Mlíc a jeho dub, presnejšie ich obrazy v poézii): „*Nedám vám ani to, ani to; potom by ste sa z toho iba vymievali,*“ odpovedal im a študenti s ťažkým srdcom odobrali sa od neho, aby ho už nikdy viac živého nevideli. S istou dávkou interpretačnej odvahy by sme tu mohli napísať, že Hollý týmito slovami odmietol romantické videnie sveta. Aký to ale malo následok pre čitateľov jeho poézie? Nijaký, hollovský mýtus ostal ochudobnený o jedno vypísané pero a obnosený klobúk, no nevzdal sa svojich primárnych atribútov: obrazu básnika sediaceho v tvorivom zaničení pod dubom v háji Mlíc.

Prečo sa Francisci pokúšal o obmenu atribútov, spájaných s Hollého (auto)mýtom? Odpoveď nájdeme v zmene paradigmy romantického uvažovania o žiadanom obraze našich národných, kultúrnych a literárnych dejín. Jeho príčinou je potreba „požehnaní“ základného kameňa „štúrovcov“, spisovného jazyka, ich predchodcami.

Najznámejším naratívom pri kreovaní Hollého obrazu romantickou generáciou sa stal Jozefom Miloslavom Hurbanom v *Životopise Ludovíta Štúra* kreovaný príbeh známy ako návšteva Ludovíta Štúra na dobrovodskej fare 17. júla 1843, na ktorej mal Hollý svojim požehnaním schváliť používanie novej, na základe stredoslovenských nárečí kreovanej spisovnej slovenčiny. Ján Kačala však tento mýtus s využitím básnikovej korešpondencie demaskuje, zdôrazňujúc, že Hollého túžba po jednotnom spisovnom jazyku pre Slovákov ho priviedla k tomu, že „*nezaujal k štúrovskému spisovnému jazyku záporné či odmietavé stanovisko ani sa proti nemu verejne nepostavil*“ (KAČALA 2015, s. 24). Pravda, sila tohto naratívu je veľká, dodnes pretrváva a má svoje konzekvencie (MACHO 2017).

Mý v súvislosti s romantickým „vylepšovaním“ obrazu Jána Hollého pripomeňme ešte jednu často prehliadanú skutočnosť, a to, že pred Hollým všetkými akceptovanú úlohu otca nastupujúcej romantickej generácie zastával po česky píšuci básnik Ján Kollár. Ten ale z mytológizačného štúrovského naratívu po svojom ataku proti Štúrom kodifikovanej spisovnej slovenčine vypadol a jeho priatelia namiesto do epicentra „národného príbehu“ umiestnili náhradu, status najväčšieho slovenského básnika prisúdili Janovi Hollému: „*Ten (napriek nejasnému postoju) voči štúrovskej slovenčine obzvlášť neprotestoval, na rozdiel od deštruktívnych negatívnych aktivít Jána Kollára. Zvyšok dnešnej-*

ho obrazu vzťahu súvisí s neskorším poňatím, doplnením či prekrútením obrazu podľa súdobej konštelácie“ (PODOLAN 2016, s. 166 – 167).

Medzi prvé básnické ozveny Hollého (auto)mýtu patria tie, ktoré sa zjavili už za jeho života. V pamätnici *Slavnost ku počť Jana Valenčíka* (1841) nachádzame báseň *Zvěstoň, čili Orel Nitranské Tatry navštěvující*. Postava Jána Hollého je v nej ponímaná ako reprezentant slovenskej kultúry vystupujúci pred zrakom vrchnosti antropomorfizovanej symbolom dvojhlavého orla, ktorý vyletel z vrcholu viedenského Dómu sv. Štefana obzrieť si kraj pod Tatrami a odovzdať cisársku medailu jubilujúcemu učiteľovi:

„*Div a zázrak v Madunickém hají
Orlu se zjeví; neb se tu roztají
Řezýva co most, ježž porazit měly
Dávný Mlíc celý.*“

Pod dubem pjeje velebný Ján Hollý,

Až hučí celé tatranské okoli:

Chloubka Slovenska, zář jarní vydvává,

Až se div stává. –

Nad líbeznotí Dvojhlavec užasne,

Neb sotva slyšel zpěvy kdy tak krásné,

S hlavy své se jma korunu, dá ctnému

Pěvci jarému.

Potom nad luhy švihne se vysoko,

Na vše strany zrak otáčí široko,

Kdeby co spatřil paměti hodného

Z rodu Slavského.“

(JURKOVÍČ 1841)

Autor básne vytvára kompendium slovanských dejín a slovenskej prítomnosti. „*Brkni na Tatry perutí ohebkou, / Jenž jsou Slovani prastarou kolébkou,*“ prihovára sa postava cisára orlovi a nabáda ho k ceste. Vstupnou bránou na Slovensko je mu Devín: „*Tu rozvaliny hradu zaplesaly, / Rumy dávné zas jaksy pookřály / Mlíc, že se vrátí, když Král dáva, / Slovani Sláva.*“ Nasledujú Bratislava, Modra, Zobor, Nitra, tá ale s ostňom obrany náboženskej autochtónnosti na území Uhorska („*svaté město Methodovo /.../ kdež někdy otcům boží slo-*

vo / *Blahozvest tento kázaval Slovanům, / Prvím křesťanům*“), Váh a Dunaj s atakom proti odnárodným: „*Málo vzájemných moha jich viděti, / Odrodilych dost, nevšimavých více, / Snad na tisíce.*“ A pohorie Inovec: „*S něhožto vůkol na velebné Tatry / Bystře patří. / Ač den byl, předce mnohou chmourou vidí, / Sláv svého bratra Sláva nenávidí, / Vzájemnost dřímá.*“ Tvorca básne ako zástupca generácie „štúrovských“ študentov sa pri určovaní slovenských domínant nezaprie: orol vidí „*Uhrovec hrđý z obojího stavu / Národu, vlasti dal okrasu pravou, / Proslulých mužů, v nichžto si zakládá / Slávia mladá*“. Je to signál zrodu príbehu o Ludovítovi Štúrovi, rodákovi z Uhrovcu, ktorý do doby textu petrifikujúceho slovenských romantikov ako štúrovcov, „*oficiálnej verzie príbehu, ktorý v istom spoločensve konštituuje istý príbeh ako nemenový a závažný*“ (SCHMARCOVÁ 2016, s. 265), vytvoril neskôr Jozef Miloslav Hurban v životopise nazvanom *Ludovít Štúr* (Slovenské pohľady 1881 – 1884).

Báseň *Zvěstoň, čili Orel Nitranské Tatry navštěvující* je snahou presiahnuť rámec daný mimoliterárnym impulzom k svojmu zrodu smerom k tematizovaniu národných motívov reprezentantom romantickej príležitostnej poézie.² Dominuje jej obraz Hollého a atribútov spájaných s jeho mýtom. Takéto texty by sa mohli stať nástrojom na jeho dešifrovanie, zároveň by stačili ako „*dôkazový materiál, ako a čím Hollý oslovil mladú generáciu, ako si zvnútornila Hollého a prijala ho za neodmysliteľnú súčasť svojich národných aktivít*“ (FORDI-NÁLOVÁ 2007, s. 200).

Dedičstvo (auto)mýtu

Hviezdoslav si na aplikovanie horatiovskej štylizácie básnického vystavania pomníka stálejšieho než kov vybral text, ktorý adresoval Hollého podporovateľovi Jozefovi Ščasnému. Verše jeho ódy *Mecenášovi* sú tým prepojené s tvorbou Jána Hollého:

„Ó, Horácom byť, vládnut' jeho lýrou
s Camoen priazeň získať všestrannú;
jak on sa napít' mót' z kastalských vírov
i podumať si v tieni brečtanu.“

² „*Podnet, na ktorý sa upínala príležitostná báseň v klasicistickej poetike, prekračoval rámec každodennosti, no nevyčleňoval sa z neho svojimi dôsledkami (zostával v jeho rámci), zatiaľ čo romantizmus pripisoval týmto udalostiam dôležitosť, ktorá negovala časový horizont i partikularnosť, účinku' a často i pôvodného adresáta. Romantizmus uprednostňuje v žánri príležitostnej poézie nadindividuálnu oslavu ideí pred klasicisticky laderým tónom osobnej oslavy*“ (KAMENČÍK 2015, s. 58 – 59).

*jak zajasal bych vlasťou Tatier šírou,
do rytmu ódy, Tebe k priznaniu,
vial, čím len cit sa chľúbi a čo vie um:
O et praesidium et dulce deus meum!*“

(HVIEZDOSLAV 1948, s. 59)

Byť Horatiom, zaujať jeho pózu, neznačilo stať sa jeho kópiou, bolo to gesto vôle nápodobou jeho umenia osláviť tých, ktorí si to prácou zaslúžia. Hviezdoslav veril, že Hollý jednou z takých osobností je. Pri stom výročí Hollého narodenia napísal ódu *Ján Hollý*. Čítame v nej apoteózu, ktorej zmysel je skrytý pod vrstvou konvenčných apostrof:

„Ó, otče, vodca, veščice, vajdelote,
syn malý Teba obra spomínam
dnes, napäť chvály nástroj vo prostote,
keď sto liet mrak znad lôžka odpínam,
zkiadať vzletels' orlom vzduchu do chobote,
bys' šíro obhnal umien našich chrám;
na tebou zbudovanom na oltári
vem z tvojej seby ábelovské naše dary!“

(HVIEZDOSLAV 1948, s. 57)

Hollý sa stal pre subjekt Hviezdoslavovho textu otcom, vodcom a veščom. Tieto označenia sú tradičnými označeniami, ktoré sa s Hollým spájajú od čias jeho života, Hviezdoslav ich len prevzal. Podobne ani Hviezdoslavom neskôr využité prirovnanie k orlovi nie je pôvodné. Básnik si vypomohol povestou o vtáčati, ktoré sa v túžbe po lietaní primkne ku kráľovi vtáctva a spolu s ním vzlietne do výšav. Orol v Hviezdoslavovej lyrike predstavuje metaforu, je obrazom kráľa básnikov. Hviezdoslav sa zoči-voči obrazu orla štylizuje do pozície učňa. V sonete *Prekladajúč Hamleta* (*Stesky I*, 1903) čítame: „*Jak striežik ukryl som sa pod orličie krielo*“ (HVIEZDOSLAV 2006, s. 209). Hviezdoslavov subjekt sa skrýva pod krídla Shakespeara. Spolu s ním sa po Parnase prechádza Ján Hollý.

Horatiovský postoj básnika, tvoriaceho texty stálejšie ako kov, je tak prostredníctvom Hviezdoslava inšpirujúci aj smerom k literatúre 20. storočia. Vďaka nemu cítime poéziu ako zrkadlo básnickej nesmrtnosti. Prirodzene, je

v tom istý pátos, štylizovanosť, tendencia k sebamýtizovaniu, ale súčasne gesťto ľudskej a autorskej pokory. Len poéziou s nadčasovými estetickými a etickými hodnotami možno dosiahnuť cieľ, ktorý svojou ódou *Exegi monumentum* vyznačil Horatius. V priebehu 20. storočia nasledovali v tomto duchu aj ďalšie holllovské texty, napríklad Valentín Beniak a jeho *Sonety na madunického obra*, Andrej Žarnov: *Hollý*, Vojtech Mihálik: *Velebný pán z Maduníc*, Viliam Turčány: *Hold Hollému*, Jozef Mihalkovič: *Ján Hollý s vetou v nárečí*, Lubomír Feldek: *Pocta Hollému*, Štefan Moravčík: *Kráľ Hollý*. Mnohé z nich svedčia o pretrvávajúcej sile Hollého mýtu, ktorý sa snúbi s úctou ku kvalite Hollého poézie. Možno preto povedať, že tvorba Jána Hollého je inšpiratívna pre svoje majstrovstvo dodnes, každá generácia hľadá spôsob, akým sa s ňou interpretatívne vyrovná. Na Hollého poéziu sa odvolával napríklad Valér Mikula v recenzii básnickej zbierky Štefana Moravčíka *Slávnosti baránkov* (1969), ktorý napísal, že Moravčík „verí v silnú poéziu, ktorá nepotrebuje poetizovať existujúci svet, pretože si dokázala vytvoriť svet nový, poetický už v svojej podstate. Tento druh poézie u nás predstavil a k dokonalosti doviadol Ján Hollý“ (MIKULA 2019, s. 10). Polstoročie nato (2009) sa na doskách SND zjavila divadelná adaptácia *Hollyroth anebo Robert Roth spívá Jana Hollého mrzkoti a pomerkováná* v réžii Rastislava Balleka, založená na úryvkoch z Hollého korešpondencie a inšpirovaná knihou Vojtecha Mihálika *Velebný pán z Maduníc* z roku 1990 (RÉDEY 2018): „V inscenácii sa dá vystopovať mnoho odkazov nielen na slovenskú minulosť, ktorú by sme si želali mať veľkú a slávnú. Hovorí o hľadaní identity národa prostredníctvom Hollého básne Svatopluk, ktorá sa končí práve založením kráľovstva Slovákov. Hollyroth však tento fakt spochybňuje tým, že autor ra tejto básne zobrazuje (na základe historických faktov), ako sa žaluje zo svojich chorôb a utrpení, ako jeho podmiienky na jarách, na ktorých pôsobil, ani zďaleka neposkytujú priestor na literárnu tvorbu, pretože musí bojovať s tvrdou realitou svojho života a s nevzdelanosťou ľudí“ (FEHÉROVÁ FOJTÍKOVÁ 2012, s. 450 – 451).

Zdalo by sa teda, že Hollého sociálna rola veľkého spisovateľa, otca, tvoriaceho svoje spevy pod dubom v háji Mlič, je petrifikovaná a ničím narušená. Hollý a jeho rola spisovateľa však boli v každej generácii konfrontované s možnosťou, že sa zjaví básnik, ktorý by chcel jeho úlohu prevziať a stať sa pre svoju generáciu a azda aj pre generácie budúce „najväčším“ slovenským básnikom. Môžeme spomenúť napríklad aj Rudolfa Dilonga, ktorý svoju túžbu „stať sa najväčším“ neraz deklaroval aj v súkromnej korešpondencii. V liste Valentínovi Beniakovi z 13. 1. 1939 Dilong napísal: „Bože môj, veď ja viem byť aj pokorný, no, ambície mám. Viáš, my dvaja musíme byť najlepši básnici na Sloven-

sku. Kedy si som si to trúfal s Hlbínom, lenže ten už upadá akosi, ja neviem, čo je s ním, neozýva sa ani osobne, ani – čo je horšie – literárne“ (podľa HAMADA 2008, s. 163).

Dilonga s Hollým spájal nielen ich duchovný habitus, ale aj zameranie pre tvorbu. Rudolf Dilong v roku 1938 do farskej kroniky obce Borský Sv. Mikuláš vpišal báseň *V rodisku Jána Hollého*:

„Na Búroch točili sme kolovrátok nebeský
porodili sme Foenixa a haváriu Ikarov
lepších jak aeroplány značky Junkers s bielym lakom
(...)

Tvoj Sláv ma dojíma jak hroby ktoré svietia

Tvoj Svätopluk je žltý ako kufor vojenský

ešte raz umriem potom počúvať tvoje Selánky

bo rodný dom Tvoj s poéziou mýlim si

bo panna kľáč pri ňom v piesku neviditeľnom

ešte aj iná búrka búrsnych búri búranov

a to je nový misionár v Tvojom rodisku“

(podľa FORDINÁLOVÁ 2007, s. 327)

Ján Motulko, jeden z autorov zaradovaných do okruhu katolíckej moderny, v básni *Ja* zo zbierky *Blížence* z roku 1944 napísal: „Tak málo som bol včera dekom, / snád ešte menej ako Dilong mních“ (MOTULKO 2019, s. 59). Pre niektorých je to reakcia na jednu z Dilongových básní (BRUNCLÍK 2014, s. 41), pre bulvárom formovaného príjemcu je to svedectvo lákavé pikantnosťou (nárážka na Dilongov vzťah k žene), pre nás je to svedectvo, že Dilong sa väčší než mníchom cítil básnikom. Bášňou Hollému dokázal, že je nielen básnik moderný, ale aj poznajúci literárnu tradíciu. Očarený poetikou nadrealizmu napísal text, ktorým oslávil Hollého, ale aj seba: predstavil sa ako misionár, a to nielen v zmysle konfesionálnom, ale aj v zmysle kultúrnom a literárnom. Prevzal na seba modernú podobu štylizácie spisovateľa, bohéma (KAMENČÍK 2019), čím sa ale s tradičným Hollého odkazom rozišiel a začal kreovať vlastný odkaz. Ani Dilong však úlohu Hollého ako básnika, upevnenú v štruktúre kultúrnej pamäti Slovákov jeho (auto)mýtom, nedeštruoval.

Literatúra

- BARBORÍK, V.: Na úvod alebo Genéza a premeny spisovateľa. In BARBORÍK, V. – PASSIA, R. a kol.: Spisovateľ ako sociálna rola. Bratislava 2018, s. 7 – 13
- BRUNCLÍK, J.: Introvertnosťou ku katarzii. Lyrický svet v tvorbe Jána Motulka. Nitra 2014
- FEHÉROVÁ FOJTÍKOVÁ, D.: Robert Roth a jeho divadelné hľadania. In Slovenské divadlo 60, 2012, č. 4, s. 445 – 452
- FORDINÁLOVÁ, E.: Ján Hollý v slovenskom národno-kultúrnom vedomí. Bratislava 2007
- FORDINÁLOVÁ, E.: Otec a syn národa. Vzťah Jána Hollého a Ludovíta Štúra. Skalica 2015
- KAČÁLA, J.: Pôsobenie ideí Jána Hollého na štúrovcov. In Slovenské pohľady, roč. IV. + 131., 2015, č. 6, s. 17 – 24
- KAMENČÍK, M.: Poznámky k poetike príležitostnej poézie v slovenskom literárnom romantizme. In Keruľová, M. – Lauková, S. (ed.): Kontinuita a miera kreativity. Nitra 2015, s. 49 – 62
- KAMENČÍK, M.: Z Hlohovca do Honolulu a späť. Rudolf Dilong a hlohovská literárna avantgarda. Hlohovec 2019
- LEPÁČEK, C.: Nitra, milá Nitra. In Františkánsky prínos do slovenskej kultúry. Bratislava 2005, s. 222 – 224
- MACHO, P.: Návšteva štúrovcov u Jána Hollého na Dobrej Vode. Historický mikronaratív v kontexte formovania kolektívnej pamäti a identity Slovákov. In Historický časopis, roč. 65, 2017, č. 2, s. 239 – 264
- MIKULA, V.: Hviezdoslav ako automýtus. In MIKULA, V.: Od baroka k postmoderne. Levice 1997, s. 49 – 56
- MIKULA, V.: Slávosti poézie. In MIKULA, V.: Kritiky. Levice 2019
- PODOLAN, P.: Štúr, štúrovci a Ján Kollár. In Zajac, P. (ed.): Štúr, štúrovci, romantici, obrodenci. Bratislava 2016, s. 133 – 171
- RÉDEY, Z.: Literatúra v listoch – list v literatúre. List ako žánrový archetyp imaginatívnej literatúry (v antike a súčasnosti). In Philologia, XXVIII, č. 1, 2018, s. 91 – 112
- RIŠKOVÁ, L.: Básnik a jeho Poezye. In TABLIC, B.: Poezye. Bratislava 2019, s. 8 – 70
- SCHMARCOVÁ, L.: Hurbanov životopis Ludovíta Štúra ako romantická biografia. In Zajac, P. (ed.): Štúr, štúrovci, romantici, obrodenci. Bratislava 2016, s. 257 – 267

Pramene

- HAMADA, M. (ed.): Poézia slovenskej katolíckej moderny. Bratislava 2008
- HURBAN, J. M.: Slovensko a jeho život literárny. Bratislava 1972
- HOLLÝ, J.: Dielo Jána Hollého VIII. Pesne. Rozličné básne. Trnava 1950
- HVIEZDOSLAV, P. O.: Básne príležitostné. Martin 1948

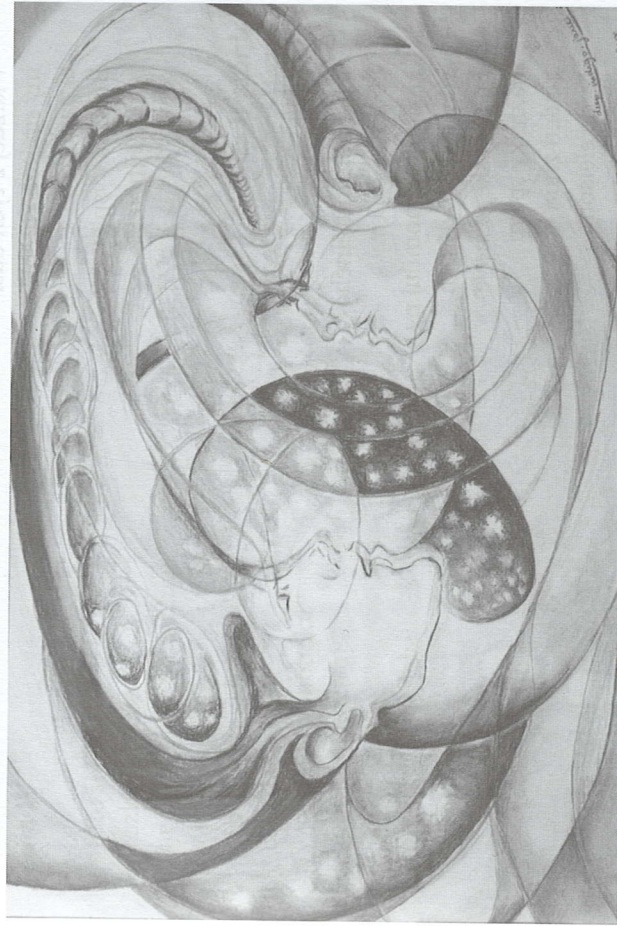
HVIEZDOSLAV, P. O.: Básnické dielo. Bratislava 2006

JURKOVIČ, S.: Zvestoň, čili: Orel Nitrianské Tatry navštevujúci. In Slavnost ku počtĕ padesátiročného učiteľského ouřadování Výbornĕ učenĕho muže, Pana Jana Valenčíka, Čyrkve ev. A. V. Senické velezasloužilĕho školy učitele držána, a ku památce do pořádku uvedena skrze T. S. H. V Prešpurku 1841, s. 16 – 33

MOTULKO, J.: Za nekonečnom svitá I: V mimózach vietor. Fintice 2019

RIMAVSKÝ, J. F.: Vlastný životopis. Bratislava 1956

VAJANSKÝ, S. H.: Literatúra a život. Bratislava 1990

Jana Košťalová: Stretnutie duší, suchý pastel, 2017, 40 × 60 cm